

Heeft Barnier twee gezichten?

Barbara Majoor

Het accountantsberoep na Barnier (2010) is een vraag die velen bezighoudt. Barnier behandelt in zijn groenboek essentiële thema's die het fundament raken van het accountantsberoep. Deze thema's, uitgewerkt in bijna veertig vragen en voorstellen, omvatten globaal de volgende vraagstukken:

1. Rol van de accountant met name zijn professioneel kritische houding, maar ook de reikwijdte van het controlemandaat.
2. Onafhankelijkheid van zowel de accountant in persoon als het kantoor, waarbij enerzijds de vraag wordt gesteld of scheiding tussen controle en advies gewenst is en/of verplichte roulatie van kantoren of benoeming van de accountant door een onafhankelijk orgaan moet plaatsvinden. Anderzijds het vraagstuk van de benodigde aanpassing van het business model van accountantskantoren en/of versterking van de governancestructuur van de accountantskantoren.
3. Toezicht op het beroep, met name de wenselijkheid van een Europese regelgever in combinatie met eenduidige en geharmoniseerde regelgeving binnen Europa.
4. Marktstructuur en marktconcentratie, waarin met name het vraagstuk of de huidige markt voldoende ruimte biedt voor 'nieuw'komers en de noodzaak van vereenvoudiging van de regels voor controles bij mkb-ondernemingen worden behandeld.

Relevante thema's en relevante vragen waar de afgelopen tijd veel en uiteenlopende reacties op zijn gegeven en dikke schriftelijke reacties richting Brussel zijn gestuurd. Nu is het wachten op de Europese Commissie die heeft toegezegd in de loop van 2011 met nadere voorstellen te komen. Dit betekent niet dat het in de tussentijd stil is. Het accountantsberoep krijgt in het verlengde van het debat in de Tweede Kamer over de financiële crisis met enige regelmaat de aandacht. Bovendien heeft de Minister van Financiën de Tweede Kamer beloofd om in de loop van 2011 schriftelijk te reageren op vragen over het accountantsberoep die door de vaste Kamercommissie van financiën zijn gesteld. Het kan niet worden uitgesloten dat dit leidt tot eigen Nederlandse initiatieven over bovengenoemde

vraagstukken. Het belooft dus een spannende tijd te worden, omdat het gaat om een discussie die twee gezichten kent. Een bezorgd, zeer kritisch gezicht dat vooral terugkijkt naar de aanleiding voor de vragen die zijn gerezen rondom het vertrouwen in de accountant (de financiële crisis et cetera) en waarin het thema kwaliteit van de controle, onafhankelijkheid en te grote marktconcentratie de boventoon voert.

Het andere, hoopvolle gezicht kijkt vooruit naar de toekomst en de rol die de accountant kan en moet vervullen in de maatschappij. Deze spreekt naast de kwaliteit van de controle en een onafhankelijke opstelling vooral over verbreding van de assurancefunctie en de daarmee samenhangende robuuste opstelling van de accountant als klankbord van de toezichthoudende organen van de onderneming. Deze andere attitude van de accountant is een logisch gevolg van de veranderingen in de maatschappij. Deze vragen om een andere inhoud en vormen van rapportering aan ondernemingen, in antwoord op de gewijzigde behoefte van stakeholders.

Het nieuwe tijdperk van rapporteren en verantwoordeden

De financiële crisis, maar ook de ecologische crisis¹ bepaalt het hedendaagse maatschappelijke debat. Ondernemingen ervaren in toenemende mate dat het van levensbelang is om continu proactief in te spelen op risico's en nieuwe ontwikkelingen om te bepalen welke consequenties deze hebben voor de toekomst en strategie van de onderneming. Tegelijk vragen externe stakeholders aandeelhouders, belangengroeperingen en toezichthouders tot politiek en media - om meer betrokken te zijn bij ondernemingen. In de hedendaagse maatschappij wordt vertrouwen niet zonder meer gegeven. Stakeholders hebben meer behoefte aan kritische reflectie op de financiële informatiestroom, willen meer zicht op de (financiële) risico's achter de jaarrekening. De crisis heeft deze behoefte feilloos blootgelegd niet in het minst door het besef dat een jaarrekening perfect in retrospectief de balans opmaakt van een onderneming, maar niet in alle facetten

zichtbaar maakt aan welke risico's een onderneming precies bloot staat en welke consequenties deze hebben voor de toekomst.

Wat kan hiervan worden geleerd?

Dit brengt het inzicht dat het nodig is om risicorelateerde en strategische informatie (met andere woorden sturingsinformatie) met stakeholders te delen. Bovendien is het noodzakelijk om een continue dialoog met stakeholders te hebben om enerzijds de signalen te herkennen die bepalend zijn voor het vertrouwen van stakeholders in de onderneming en anderzijds om hen te betrekken bij het adequaat bijsturen van de koers van de onderneming.

Andere informatieverschaffing aan stakeholders

Transparantie, herijking van de verantwoording aan stakeholders, is een dimensie van de weg naar de toekomst. Daarbij gaat het niet alleen om de techniek van informatieverstrekking of om meer en meer informatie, maar vooral om een andere mindset, vanuit het besef dat sturen en verantwoorden twee kanten van één medaille zijn. En dat er dus één continue en ongedeelde informatiestroom moet zijn. Homogeen en transparant. Ook op niet-financiële terreinen moet inzichtelijk worden hoe ondernemingen hun risico's benoemen, voorspellen en erop sturen. Zo wordt het begrip informatie weer relevant voor de gebruiker. De aandacht voor onder andere risico-informatie² in het directieverslag en de toekomstparagraaf van het jaarverslag is een eerste beweging in deze richting:

- *Integrated reporting* als standaard voor de verantwoording van ondernemingen, dat wil zeggen een geïntegreerde verantwoording van de prestaties van een onderneming in de zin van zowel financiële als niet-financiële resultaten is het uiteindelijke antwoord. Een visie die wordt gedeeld door internationale regelgevers zoals de International Federation of Accountants (IFAC) en is verwoord in onder andere het KING III rapport (2009).

Gestructureerde en continue dialoog met stakeholders

De tweede dimensie op deze weg is een gestructureerde en continue dialoog met stakeholders, waarbij eveneens transparantie en integriteit de sleutelwoorden zijn. De stakeholdersdialogen die een aantal ondernemingen rondom maatschappelijke verslaggeving hebben ingericht, zijn een startpunt voor de verankering van deze dialogen als integraal onderdeel van het totale functioneren van een onderneming. Hierbij past ook een andere manier van rapporteren en verantwoorden:

- Het vaker op eigen initiatief verstrekken van financiële en niet-financiële informatie over relevante issues aan stakeholders, mede gedreven door de toenemende digitaliseringstrends. Ondernemingen gaan topic-gedreven

communiceren en stappen af van het vastgestelde rapportageritme dat we uit het verleden kennen.

De bijdrage van de accountant op deze weg naar de toekomst

Accountants zijn de spil tussen ondernemingen en hun stakeholders. Hierin tekent zich voor de accountant de uitdaging af om in dit turbulente en maatschappelijk landschap aan alle betrokken stakeholders die zekerheid toe te voegen of die onzekerheid weg te nemen die nodig is om het vertrouwen in het functioneren van ondernemingen te bewaken. Dit betekent voor de accountant een verrijking van de assurancefunctie die zich laat onderscheiden in:

1. **Verbreding van de assurance rol** met betrekking tot verificatie van niet-financiële informatie. Hierbij kan worden gedacht aan de opzet en werking van het risicomanagement en corporate governance, de inhoud van het commissarissenverslag en duurzaamheidsaspecten. Ook hiervoor geldt dat in dialoog met de stakeholders moet worden bepaald waarover en welke mate van assurance gewenst is. Hiervoor gaat de accountant ook andere expertise vanuit zijn kantoor in zijn team opnemen voor onderwerpen zoals risicobeheersing en duurzaamheid. En dat allemaal op meer continue basis met behulp van IT.
2. **Accountant met een maatschappelijke functie (de poortwachter)**, dat wil zeggen een accountant die meer vanuit een professioneel kritische insteek in gesprek is met de maatschappij. De accountant vervult daarbij in sterke mate een signaleringsrol voor zowel het management als de externe stakeholders. Om hierin de toegevoegde waarde te bewijzen zijn de huidige stelsels te beperkt. In dialoog met de stakeholders moeten aangepaste en nieuwe communicatievormen worden gevonden om bevindingen in brede zin, waaronder een jaarlijkse rapportage over fraude en continuïteitsrisico's, te communiceren en te duiden.
3. **Rapporteren: inhoud boven vorm.** Gesignaleerde risico's en keuzen die ten grondslag liggen aan een integrale verantwoording (*integrated reporting*) worden nadrukkelijk gedeeld en besproken. Niet alleen met het management, maar ook met externe stakeholders. De toelichtende paragraaf bij de jaarrekening is in eerste aanzet een geschikt medium om aan specifieke gebieden, zoals risicobeheersing, financiering en continuïteit, schattingen van het management en belangrijke waarderingsgrondslagen aandacht te geven. De sectorgewijze managementletters van de NBA eveneens. Daarnaast zijn in de toekomst andere verdergaande vormen van communicatie tussen accountant en stakeholders nodig om zijn toegevoegde waarde naar

de onderneming en in de stakeholdersdialog te bewijzen. Bijvoorbeeld een nieuwe vorm van communicatie waarin de accountant naast de cijfers een aantal andere onderwerpen behandelt en analyseert. Te denken valt aan de uitgangspunten van het accountingproces, het proces van risicobeheersing en de prestaties op het gebied van duurzaamheid. De accountant zal meer moeten doen dan cijfers leveren. Zijn toegevoegde waarde ligt daarbij in het duiding geven of en in welke mate een onderneming in control is. In al zijn facetten!

Het eigenlijke gezicht van Barnier?

Dit hoopvolle gezicht van Barnier zie je nog niet zo vaak en dat is jammer. In de huidige discussie over het groenboek van Barnier wordt nog veel teruggekeken en wordt op de weg naar de toekomst de achteruitkijk spiegel te vaak gebruikt. Het hoopvolle gezicht geeft echter een helder kompas aan het accountantsberoep. Op enig moment zullen er besluiten vallen en dan wordt het ware gezicht van Barnier bepaald. Ligt de focus na Barnier op de wettelijke controle en niet meer dan dat, gaat de discussie vooral over de Big4, Big6 of Big*? Of heeft het beroep de stap gemaakt naar een nieuwe rol die wordt gekenschetst door een verbreding van de assurancefunctie met nadruk op de maatschappelijke functie van de accountant? Wat

mij betreft het enige echte gezicht van Barnier dat daadwerkelijk toegevoegde waarde heeft. Het beroep is nu aanzet om dit echte gezicht 'de accountant nieuwe stijl' met verve verder vorm te geven en in dialoog met de maatschappij in te vullen. De eerste stappen zijn en worden al gezet, met name als het gaat om de signaleringsfunctie en een voorzichtige verbreding van de assurancefunctie. De volgende is om de verbreding van de assurancefunctie in volle vaart inhoud te geven tezamen met het betekenis geven aan de verantwoordingsinformatie richting de maatschappij. Dat is de kern van de accountant nieuwe stijl. Hierin is nog een weg te gaan. Essentieel daarbij is dat het accountantsberoep in nauw overleg met alle stakeholders, van cliënt tot toezichthouder, op een integere wijze en met open vizier een voortrekkersrol vervult. Voorwaarts! ■

Mevrouw prof. dr. (Barbara) G.C.M. Majoor RA is partner bij Deloitte en hoogleraar Accountancy aan de Nyenrode Business Universiteit

Noten

1 Zijnde de verhoudingen van het menselijke huishouden met de niet-menselijke natuur alsook de interne verhoudingen tussen de mensen en de menselijke collectiviteiten onderling.

2 Onder meer toekomstige financieringsbehoefte en financiering, bankconvenanten, toekomstige cash flows, en eventuele te voorziene risico's ten aanzien van het business model van de onderneming.

Literatuur

■ Barnier, M. (2010), *Groenboek*. Beleid inzake controle van financiële overzichten: lessen uit de crisis, Europese Commissie, Brussel, 2010; zie: http://europa.eu/documentation/official-docs/green-papers/index_nl.htm.

■ King Committee (2009), King Report on Governance for South Africa, Institute of Directors Southern Africa.